

Soạn văn lớp 7:

Bài Từ ghép

I. KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. Các loại từ ghép

a) Trong các từ ghép bà ngoại, thơm phức tiếng nào là tiếng chính, tiếng nào là tiếng phụ? Các tiếng được ghép với nhau theo trật tự như thế nào?

(1) Mẹ còn nhớ sự nôn nao, hồi hộp khi cùng bà ngoại đi tới gần ngôi trường và nổi chơi với hót hoảng khi cổng trường đóng lại [...].

(Lí Lan)

(2) Cốm không phải thức quà của người vợ; ăn cốm phải ăn từng chút ít, thong thả và ngẫm nghĩ. Lúc bấy giờ ta mới thấy lại thu cả trong hương vị ấy, cái mùi thơm phức của lúa mới, của hoa cỏ dại ven bờ [...].

(Thạch Lam)

Gợi ý:

- Các tiếng chính: bà, thơm.
- Các tiếng phụ: ngoại, phức.
- Tiếng chính đứng trước, tiếng phụ đứng sau; tiếng phụ bổ sung nghĩa cho tiếng chính.

b) Các tiếng trong hai từ ghép quần áo, trầm bổng ở những ví dụ sau có phân ra thành tiếng chính, tiếng phụ không?

- Việc chuẩn bị quần áo mới, giày nón mới, cặp sách mới, tập vở mới, mọi thứ đâu đó đã sẵn sàng, khiến con cảm nhận được sự quan trọng của ngày khai trường.
- Mẹ không lo, nhưng vẫn không ngủ được. Cứ nhắm mắt lại là dường như vang lên bên tai tiếng đọc bài trầm bổng [...].

Gợi ý: Các tiếng trong hai từ này không chia ra được thành tiếng chính tiếng phụ. Hai tiếng bình đẳng với nhau, ghép lại tạo thành từ.

2. Nghĩa của từ ghép

a) So sánh nghĩa của từ bà ngoại với nghĩa của từ bà, nghĩa của từ thom phức với nghĩa của từ thom.

Gợi ý: Tra từ điển để nắm được nghĩa của từ bà, thom rồi so sánh với nghĩa của các từ ghép có bà, thom là tiếng chính (bà ngoại, bà nội; thom phức, thom ngọt, ...). Nghĩa của tiếng chính rộng hơn nghĩa của cả từ, ví dụ: nghĩa của bà (cả bà nội, bà ngoại,...) rộng hơn nghĩa của bà ngoại. Sự có mặt của tiếng chính làm thu hẹp phạm vi bao quát của từ.

b) So sánh nghĩa của từ quần áo so với nghĩa của mỗi tiếng quần, áo; nghĩa của từ trầm bổng với nghĩa của mỗi tiếng trầm, bổng.

Gợi ý: Đối với các từ ghép đẳng lập, nghĩa của các tiếng tách rời bao giờ cũng hẹp hơn nghĩa của cả từ. Nghĩa của quần áo rộng hơn nghĩa của quần, áo; nghĩa của trầm bổng rộng hơn nghĩa của trầm, bổng.

II. RÈN LUYỆN KĨ NĂNG

1. Xếp các từ ghép suy nghĩ, lâu đời, xanh ngắt, nhà máy, nhà ăn, chài lưới, cây cỏ, ẩm ướt, đầu đuôi, cười nụ theo bảng phân loại sau:

Từ ghép chính phụ	
Từ ghép đẳng lập	

Gợi ý: Xem xét nghĩa của các tiếng; nếu là từ ghép chính phụ, khi tách ra, tiếng chính có thể ghép với các tiếng khác để tạo ra các từ cùng loại, ví dụ: xanh ngắt có thể tách thành xanh / ngắt, rồi giữ nguyên tiếng chính để ghép với các tiếng phụ khác như xanh biếc, xanh lơ, xanh thẫm,...

2. Điền thêm tiếng vào sau các tiếng dưới đây để tạo thành từ ghép chính phụ:

bút	...	ăn	...
thước	...	trắng	...
mưa	...	vui	...
làm ... nhất ...			

Có thể có các từ: bút chì, thước kẻ, mưa phùn, làm việc, ăn sáng, trắng xoá, vui tai, nhất gan,...

3. Điền thêm tiếng vào sau các tiếng dưới đây để tạo thành các từ ghép đẳng lập:

núi	.....	xinh	.....
	.....		.....
học	.....	ham	.....
	.....		.....
mặt	.....	tươi	.....
	.....		.....

Gợi ý: Có thể thêm vào các tiếng để trở thành các từ như: núi non, núi đồi; ham muốn, ham mê; xinh đẹp, xinh tươi; mặt mũi, mặt mày; học tập, học hành; tươi trẻ, tươi mới,...

4. Trong các cụm từ dưới đây, cụm nào đúng, cụm nào sai? Vì sao?

- một cuốn sách
- một quyển vở
- một cuốn sách vở
- một quyển sách vở

Gợi ý:

- Các cụm sai: một cuốn sách vở, một quyển sách vở.
- Sai vì: sách vở là từ ghép đẳng lập có ý nghĩa khái quát nên không dùng với nghĩa tính đếm. Tuy nhiên, trong một số trường hợp, từ ghép đẳng lập kết hợp một cách hợp lý với những danh từ chỉ đơn vị đứng trước (bộ, chuyến,...) thì vẫn được dùng với nghĩa tính đếm như: một bộ quân áo, một chuyến đi lại, v.v...

5. Sử dụng từ điển để tra các từ và trả lời câu hỏi:

a) Có phải mọi thứ có hoa màu hồng đều gọi là hoa hồng không?

b) Em Nam nói: "Cái áo dài của chị em ngắn quá!". Nói như thế có đúng không? Tại sao?

c) Có phải mọi loại cà chua đều chua không? Nói: "Quả cà chua này ngọt quá!" có được không? Tại sao?

d) Có phải mọi loại cá màu vàng đều gọi là cá vàng không? Cá vàng là loại cá như thế nào?

Gợi ý: Các từ hoa hồng, áo dài, cà chua, cá vàng mang ý nghĩa khái quát, gọi tên loại sự vật. Không nên hiểu hoa hồng chỉ là hoa có màu hồng, có thể có hoa hồng đen; tương tự, cà chua không chỉ là loại cà có vị chua, áo dài không phải đối lập với áo ngắn mà là tên gọi một loại trang phục truyền thống (có cả áo và quần), cá vàng không chỉ là cá có màu vàng (có cá vàng đen, cá vàng trắng,...).

6. So sánh nghĩa của các từ ghép mát tay, nóng lòng, gang thép (Anh ấy là một chiến sĩ gang thép), tay chân (một tay chân thân tín) với nghĩa của những tiếng tạo nên chúng.

Gợi ý:

- Hai từ mát tay và nóng lòng ghép từ hai tính từ chỉ cảm giác (mát, nóng) với hai danh từ (tay, lòng). Khi ghép lại, các từ này có nghĩa khác hẳn với nghĩa của các từ tạo nên chúng.
  - Mát tay: chỉ những người dễ đạt được kết quả tốt, dễ thành công trong công việc (như chữa bệnh, chăn nuôi,...).
  - Nóng lòng: chỉ trạng thái (tâm trạng của người) rất mong muốn được biết hay được làm việc gì đó.
- Các từ gang và thép vốn là những danh từ chỉ vật. Nhưng khi ghép lại, chúng trở thành từ mang nghĩa chỉ phẩm chất (của con người)
- Các từ tay và chân cũng vậy. Chúng vốn là những danh từ nhưng khi ghép lại, nó trở thành từ mang nghĩa chỉ một loại đối tượng (người).

7. Thử phân tích cấu tạo của những từ ghép có ba tiếng máy hơi nước, than tổ ong, bánh đa nem theo mẫu sau:

Gợi ý: Xác định tiếng chính trong các từ, tiếp tục xác định tiếng chính và phụ với các tiếng còn lại. Mũi tên trong mô hình là chỉ sự bổ sung nghĩa của tiếng phụ cho tiếng chính. Theo mô hình bổ sung nghĩa này, ta có:

- Máy hơi nước: máy là tiếng chính; hơi nước là phụ, trong đó nước phụ cho hơi.
- Than tổ ong: than là tiếng chính; tổ ong là phụ, trong đó ong phụ cho tổ.
- Bánh đa nem: bánh đa là chính, nem là phụ; trong bánh đa, bánh là chính, đa là phụ.